

Bachelorgradsoppgave

Tiltak mot mobbing i skolen

Measures to prevent bullying in schools

Hege Kippe Smestad

GLB360

Bachelorgradsoppgave i
Grunnskolelærerutdanning for 1.-7. trinn

Avdeling for lærerutdanning
Høgskolen i Nord-Trøndelag - 2015

HINT

**SAMTYKKE TIL HØGSKOLENS BRUK AV KANDIDAT-,
BACHELOR- OG MASTEROPPGAVER**

Forfatter(e): Hege Kippe Smestad

Norsk tittel: Tiltak mot mobbing i skolen.

Engelsk tittel: Measures to prevent bullying in schools.

Studieprogram: Grunnskolelærerutdanning for 1. – 7. trinn

Emnekode og navn: GLB360

Vi/jeg samtykker i at oppgaven kan publiseres på internett i fulltekst i Brage, HiNTs åpne arkiv

Vår/min oppgave inneholder taushetsbelagte opplysninger og må derfor ikke gjøres tilgjengelig for andre

Kan frigis fra: _____

Dato: 23/5 - 2015

_____
underskrift

_____
underskrift

_____
underskrift

Hege Kippe Smestad
underskrift

HINT

Sammendrag

Mobbing er et aktuelt tema i den norske skolen i dag. Arbeidet mot mobbing er forankret i Opplæringslova paragraf 9a, og forplikter skolen til å sette inn tiltak der det er behov. Gjennom å undersøke hvordan lærere, rektorer og skolen jobber med mobbeproblematikken og hvilken kompetanse de har på området, ønsket jeg å finne svar på hva som kan være gode tiltak mot mobbing i skolen.

Med denne oppgaven ønsket jeg å samle teori som belyser hvilke tiltak mot mobbing som har en effekt i skolen. I tillegg har jeg intervjuet en lærer og en rektor for å få deres syn på mobbing og hvordan de arbeider med problematikken i skolen.

Jeg håper at denne oppgaven kan være til hjelp for lærere i den norske grunnskolen.

Innholdsfortegnelse

1. INNLEDNING	1
1.1. Disposisjon av de resterende kapitlene.....	2
2. METODEN SOM BENYTTES	2
2.1. Halvstrukturert intervju	3
2.2. Tid og sted og ansikt-til-ansikt-intervju	3
2.3. Metode i analysen	4
2.4. Etske betraktninger	4
3. TEORIKAPITTEL	4
3.1. Hva er mobbing?	5
3.2. Ulike typer mobbing	6
3.3. Forekomst av mobbing.....	7
3.4. Hva kan kjennetegne de som blir utsatt for mobbing?	8
3.5. Hva kan kjennetegne mobberne?.....	8
3.6. Forebyggende tiltak mot mobbing	9
3.7. Tiltak når mobbing oppdages	10
3.7.1. Hva sier loven?	10
3.7.2. Handlingsløype	11
3.7.3. Antimobbeprogrammer	13

4. RESULTAT, ANALYSE OG DRØFTING	14
4.1. Begrepet mobbing.....	14
4.2. Arbeid mot mobbing.....	15
4.3. Tiltak mot mobbing i skolen.....	17
4.3.1. Eksempler på tiltak.....	17
4.3.2. Gode tiltak.....	18
4.4. Skolens bruk av litteratur.....	19
4.5. Utfordringer i tiltaksarbeidet mot mobbing.....	20
5. OPPSUMMERING	21
6. REFERANSELISTE	22
7. VEDLEGG 1 INTERVJUGUIDE	25

ANTALL ORD: 8103

1. INNLEDNING

Nesten hver dag kan man lese i aviser og på Internett om mennesker som har blitt mobbet på skolen. Man kan lese om hvor stor skade mobbingen har gjort med offeret, om hvor mye av livet deres som blir ødelagt og om hvor vondt mobbeofrene har hatt det, og fortsatt har det.

Den siste saken jeg leste som omhandlet mobbing, handlet om Elisabeth. Elisabeth ble utsatt for mobbing gjennom hele barneskolen. Ingen forstod at hun ikke hadde det bra, men moren skjønnte etter hvert at noe var galt. Elisabeth ble utsatt for trakassering, både verbalt og fysisk. Hun ble også utestengt og ignorert. Men hun gråt aldri, hun lot som ingenting. På danseskolen var Elisabeth flink. Hun fikk ros og skryt for at hun var så flink. En dag falt hun og slo rumpe og rygg. Etter dette fallet fikk hun vondt i hele kroppen, og det var vanskelig å gå. Legene fant ikke ut hva som feilte henne. En dag våknet Elisabeth og kunne ikke røre en eneste muskel. Hun ble innlagt på A-hus, og de innførte et samarbeid med Barne- og ungdomspsykiatrisk poliklinikk. I samtaler med BUP åpnet Elisabeth seg. Hun fortalte om all mobbingen, og angsten hun hadde for å gå på skolen. Da dette kom fram, kunne legene sette en diagnose. Elisabeth lider av Dissosiativ motorisk forstyrrelse, som er fysisk lammelse på grunn av psykiske årsaker som er blitt undertrykket (Klikk.no: 2015).

Når man leser dette innlegget, får man virkelig øynene opp for hvor alvorlig en mobbesak kan være. Det første jeg tenkte på når jeg leste dette innlegget, var: Hvor var lærerne? Hvorfor var det ingen som så hva som skjedde og ingen som tok tak i det?

Det finnes mye teori om hvordan man kan gå frem for å forebygge mobbing i skolen, blant annet Moen, 2014, Roland, 2007 og Olweus, 1992. Når man skal sette inn tiltak i akutte situasjoner der det oppstår mobbing fant jeg mindre teori. Mobbesituasjoner er individuelle, og det er også de som er innblandet. Dette kan være en årsak til at det er vanskelig å komme med konkrete tiltak som kan brukes når mobbing oppstår. Selv om tiltak er unike for situasjonen og de innblandede, vil det være viktig for de ansatte på skolen å ha noen veiledere å gå etter, siden det ikke er enkelt å vite hvordan man skal gå fram i ulike situasjoner (Moen, 2014). På grunnlag av dette, ønsker jeg å finne ut mer om hva som er gode tiltak mot mobbing i skolen, og hva læreren kan gjøre når mobbing oppstår. Dette vil være nyttig både for nyutdannede lærere og erfarne lærere å ha kunnskap om. Jeg har valgt å intervju en rektor og en lærer for å få tips til hva de har erfart og mener er gode tiltak, samtidig som jeg har valgt å

se på hva teorien sier om tiltak mot mobbing i skolen. Problemstillingen jeg har valgt, er derfor: *Hva kan være gode tiltak mot mobbing i skolen?*

1.1. Disposisjon av de resterende kapitlene

Først i denne bachelorgradsoppgaven presenteres hvilke metoder jeg har valgt å bruke i forskningsarbeidet mitt, og deretter kommer det et teorikapittel. I teorikapittelet inngår det hva mobbing er og hvilke typer av mobbing som finnes. Videre presenteres forekomsten og utviklingen av mobbingen i skolen, og en plan for forebyggende tiltak mot mobbing. Til slutt i teorikapittelet presenteres det hva loven sier om lærernes og skoleledelsens plikter når det gjelder mobbing, Moens (2014) handlingsløype og antimobbeprogrammer som brukes mye i den norske skolen i dag. I kapittel fire har jeg valgt å presentere resultater og analyse av intervjuene, som jeg drøfter underveis. Helt til slutt i bachelorgradsoppgaven kommer det en oppsummering av hele oppgaven. Referanseliste og vedlegg følger til slutt.

2. METODEN SOM BENYTTES

Metoden som benyttes i bachelorgradsoppgaven er kvalitativ, det vil si at jeg ønsker å gå i dybden av forhåndsbestemte tema, og jeg har på forhånd definert tema som skal belyses. Kvalitativ metode er ressurskrevende, siden man går i dybden av hva informantene mener og erfaringer de har gjort seg (Postholm og Jacobsen, 2014: 41-43). Jeg har valgt å intervju en lærer og en rektor som arbeider i norsk barneskole, og som har flere års erfaring i yrket. Dette er viktig fordi at informantene har opplevd flere situasjoner hvor de har måttet innføre tiltak mot mobbing. Informantene har arbeidet i henholdsvis 13 og 20 år i den norske grunnskolen, og har på grunnlag av lang yrkeskarriere et bredt erfaringsperspektiv. Grunnen til at jeg valgte to informanter, er fordi at man tilegner seg mye informasjon ved slike intervju, og ved å intervju en rektor og en lærer fra ulike skoler, får jeg et bredere innblikk i hvordan disse to ulike stillingene i skolen arbeider mot mobbing. Jeg kunne valgt å intervju flere informanter, slik at utvalget var mer representativt, men grunnet omfanget av oppgaven var det mest hensiktsmessig å intervju to informanter i skolen.

Formålet med forskningen er å få informasjon fra informantene om hvilke tiltak de har erfart og som de mener er gode i kampen mot mobbingen. Når man velger metode, er det viktig at

metoden i størst mulig grad bidrar til å besvare problemstillingen man har valgt (Postholm og Jacobsen, 2014).

2.1. Halvstrukturert intervju

I denne oppgaven har jeg valgt å bruke halvstrukturert intervju. Jeg har formulert en del spørsmål i forkant av intervjuet (vedlegg 1), men er også åpen for at tema som ikke er planlagt kan komme opp. Denne typen intervju er da åpent og induktivt, og jeg går mer åpent inn i forskningen (Postholm og Jacobsen, 2014: 75-76). For at intervjuet skal holdes i gang og at jeg skal få utfyllende svar, har jeg valgt aktivt intervju, hvor jeg har en aktiv rolle for å få fram informasjonen jeg ønsker ved å stille oppklarende spørsmål (Postholm og Jacobsen, 2014: 79). Jeg har også valgt å ha individuelle intervju, som har en stor fordel med at informantene ikke trenger å tenke på hva andre mener om samme sak. Informantene svarer ofte mer ærlig i et individuelt intervju, og da er det lettere å få fram hva de enkelte mener og hvordan de oppfatter temaene i spørsmålene (Postholm og Jacobsen, 2014: 65). En svak side kan være at det er ressurskrevende med individuelle intervjuer, og at det er en god del informasjon som kommer fram og skal tolkes, og man har ikke tid til å intervju så mange (Postholm og Jacobsen, 2014: 65). Halvstrukturert intervju gir meg mulighet til å få samlet inn mye informasjon innenfor problemstillingen min.

2.2. Tid og sted og ansikt-til-ansikt-intervju

I forkant av intervjuet var jeg nøye på at informantene skulle få velge tid og sted for intervjuet. Dette bidro til at situasjonen ble mest mulig naturlig, og det ble tatt hensyn til at lærerne har en hektisk skolehverdag (Postholm og Jacobsen, 2014: 81). Jeg var på skolene hvor informantene arbeider, og hadde et ansikt-til-ansikt-intervju med dem. Fordelene med å utføre et slikt intervju, er at det etableres en personlig relasjon til informantene, og at samtalen blir mer åpen. Det er også større sjanse for at svarene blir sanne når man sitter rett ovenfor hverandre, og jeg som intervjuer kan få en større forståelse av kroppsspråket og ansiktsuttrykkene hos informantene. Ulemper ved et ansikt-til-ansikt-intervju kan være at det føles lite anonymt for informantene, og de kan bli mer usikre når de uttaler seg (Postholm og Jacobsen, 2014: 68). Det er derfor viktig at det blir etablert et tillitsforhold mellom meg som intervjuer og informantene, og at de sikres full konfidensialitet.

For å være mest mulig aktiv og deltakende under intervjuet, har jeg, med tillatelse fra informantene, valgt å ta lydopptak av intervjuene. Etter intervjuene var gjennomført, lyttet jeg gjennom lydfilene flere ganger, samtidig som jeg skrev det ned. Det å transkribere vil bidra til å forstå bedre hva som blir sagt under intervjuet, og man kan enklere fange opp ting som man ikke tenker over i selve intervjusituasjonen. Det som kan være en ulempe med å transkribere intervjuene, er at det tar veldig lang tid (Postholm og Jacobsen, 2014: 81).

2.3. Metode i analysen

Når man har valgt å bruke kvalitativ metode, får man ofte en enorm mengde med informasjon som man skal analysere og tolke. Det er da ekstra viktig å trekke ut essensen av informasjonen, og det er planen for denne gjennomføringen som kalles analyse. Analysen foregår gjennom hele aktiviteten, og handler om å utvikle en forståelse (Postholm og Jacobsen, 2014: 101). Analysemetoden jeg har valgt å bruke kalles meningsfortetting. Meningsfortetting handler om å redusere en lengre intervjutekst til kortere og klarere formuleringer. På denne måten blir intervjuteksten mer oversiktlig (Kvale og Brinkmann, 2009).

2.4. Etiske betraktninger

Gjennom forskningen har jeg som deltakende intervjuer snakket med informantene om min rolle og min oppgave, og om hvordan jeg bruker den informasjonen jeg tilegner meg under intervjuprosessen. Informantene har stått fritt til å svare, og de har blitt godt informert om sin konfidensialitet og om hva jeg ønsker å finne ut av. Ingen andre enn jeg vil vite hvem som er intervjuet, og informasjonen vil ikke kunne føres tilbake til informantene.

3. TEORIKAPITTEL

For å kunne bekjempe mobbing er det viktig at man har en felles forståelse av fenomenet. Definisjonene varierer både fra land til land, og rundt om i Norge (Moen, 2014: 16). Jeg har valgt å se på ulike definisjoner i Norge siden jeg ønsker å finne hva som går igjen i de ulike definisjonene, og hvordan fenomenet studeres i Norge.

3.1.Hva er mobbing?

I følge Moen (2014) er det tre elementer som går igjen i definisjonene av fenomenet mobbing:

1. Mobbing er negative handlinger fra én eller flere rettet mot et offer.
2. Mobbing pågår over tid.
3. Mobbing forutsetter et ujevnt styrkeforhold mellom offer og plager(e).

(Moen, 2014: 16).

Utdanningsdirektoratet (2011) og Elevundersøkelsen definerer begrepet *mobbing* som:

«Gjentatt negativ eller "ondsinnert" atferd fra en eller flere rettet mot en elev som har vanskelig for å forsvare seg. Gjentatt erting på en ubehagelig og sårende måte er også mobbing.»

Moen (2014) trekker fram tre elementer som går igjen i flere definisjoner av mobbing, mens Utdanningsdirektoratet og Elevundersøkelsen har laget en definisjon av begrepet. Det er både likheter og ulikheter mellom Moens element og Elevundersøkelsens definisjon. Blant annet sier Moen at mobbing er negative handlinger, mens definisjonen bruker begrepet negativ atferd. Dette blir da et definisjonsspørsmål: hva ligger i negative handlinger? Er det både fysisk og verbalt? Denne definisjonen av mobbing påpeker at gjentatt erting også er mobbing, mens det ikke blir påpekt i elementene. Det at mobbingen går over tid er også med i definisjonen, der ordet gjentatt blir brukt. Her blir det også et definisjonsspørsmål: er gjentatte ganger det samme som over tid...? En likhet i elementene og i definisjonen er at mobbing forutsetter et ujevnt styrkeforhold, og at offeret har vanskelig for å forsvare seg.

Opplevelsen for den som blir mobbet er individuell og definisjonen varierer hos de som blir utsatt for mobbing (Regjeringen, 2011). Stikkordene for mobbing er *ondsinnert* og *ulikt styrkeforhold* (Udir, 2011). Roland (2007) hevder at det er to ulike tradisjoner som har vært med og preget forskningen om årsakene til mobbing. Den ene tradisjonen handler om at mobbing er situasjonsbestemt, at det er prosessene i gruppesammenheng som teller mest når det er snakk om mobbing. Det er Pikas og Heinemann som har vært talsmenn for denne tradisjonen. Den andre tradisjonen er det blant annet Dan Olweus som har vært talsmann for. Denne tradisjonen handler om at det er enkeltindividene som teller mest i forhold til mobbing. Nå er de fleste forskere enige om at mobbing er negativ atferd, hvor mobberne har som mål å påføre mobbeofrene for en form for skade (Roland, 2007). Det forskerne er uenige om, er

altså om mobbingen er på enkeltindividets premisser eller i en sosial kontekst. Mange av forskerne sier seg derfor enige om denne definisjonen om fenomenet mobbing:

«Mobbing er fysiske eller sosiale negative handlinger, som utføres gjentatte ganger over tid av en person eller flere sammen, og som rettes mot en som ikke kan forsvare seg i den aktuelle situasjonen» (Roland, 2007: 25).

Når man skal arbeide mot mobbing, er det viktig å ha kunnskap om hvilke typer av mobbing som finnes. Jeg vil derfor presentere hvilke former for mobbing som finnes, men vil ikke skille så mye mellom disse videre.

3.2.Ulike typer mobbing

Mobbing utøves på mange forskjellige måter, og det er som Christina Salmivalli sa: «mobbing har mange ansikter» (Moen, 2014: 18). Man kan skille mobbingen mellom direkte og indirekte mobbing. Når noen blir utsatt for fysisk vold, trusler og erting, blir man utsatt for direkte mobbing. Indirekte mobbing er blant annet ryktespredning og ekskludering – det som skjer bak offerets rygg (Moen, 2014: 18). Professor i psykologi ved Universitetet i London, Peter K. Smith, har funnet fem hovedtyper av mobbing:

1. Fysisk mobbing: slag, spark og ødeleggelse.
2. Verbal mobbing: erting, trusler og håning.
3. Indirekte/relasjonell mobbing: ryktespredning og få andre til å ekskludere.
4. Sosial ekskludering: utfrysing.
5. Cybermobbing: tekstmeldinger, Internett o.l.

(Moen, 2014: 18).

Cybermobbingen har i de senere årene økt, og blir gjerne kalt digital mobbing. Når det er snakk om digital mobbing, eller cybermobbing, skjer ikke mobbingen ansikt til ansikt, men via ulike sosiale medier (Store Norske Leksikon, 2014).

Ken Rigby mener at man kan skille mellom ondskapsfull- og ikke-ondskapsfull mobbing. Den ondskapsfulle mobbingen er ment å såre offeret, mens den ikke-ondskapsfulle mobbingen deles i to: den tankeløse og den hjelpsomme. Denne mobbingen er ikke ment å ramme noen, men er for den som utøver det uskyldig erting, uskyldige kommentarer o.l. Uansett hvilken

form for mobbing det er snakk om, og uansett hvilken måte mobbingen har som hensikt å ramme, må vi alltid huske på at det vil være vondt for offeret (Moen, 2014: 19).

3.3.Forekomst av mobbing

For å finne ut hvordan forekomsten og utviklingen av mobbing er i den norske skole, gjennomfører Utdanningsdirektoratet Elevundersøkelsen. Elever har i undersøkelsen mulighet til å si hva de mener når det gjelder læring og trivsel på skolen. På 7. trinn, 10. trinn og første året på videregående skole er det obligatorisk for elevene å gjennomføre denne undersøkelsen (Udir, uå.).

Resultatene fra Elevundersøkelsen viser at det ikke er endringer i mobbing mellom 2007 og 2012. I 2013 ble Elevundersøkelsen revidert, og etter dette viser resultatene at det er en signifikant nedgang i mobbing fra 2012 og 2013. Nedgangen for elever som sier de blir mobbet to til tre ganger i måneden eller mer, gikk fra 6,8 prosent i 2012 til 4,2 prosent i 2013, og prosenten gikk ytterligere ned i 2014, til 3,9 prosent (Wendelborg, 2015).

Wendelborg (2015) har analysert at det kan være flere årsaker til at nedgangen i mobbing fra 2012 til 2014 er så høy. En av årsakene kan være at Elevundersøkelsen har blitt kortere, og dermed er det kanskje færre elever som svarer useriøst på spørsmålene. En annen årsak kan være at undersøkelsen er flyttet til høstsemesteret, og det er ikke sikkert at strukturene og relasjonene er satt på samme måte som seinere på året. En tredje årsak kan være at spørsmål om mobbing er satt like etter spørsmål om krenkelse, slik at det påvirker hvordan elevene svarer på de ulike spørsmålene (Wendelborg, 2015). Wendelborg (2015) sier videre at tolkningene bare er hypoteser, men samtidig må vi være forsiktige med å si at mobbing er kraftig redusert i den norske skolen.

Det er ca. 40 000 barn og unge i den norske skolen som sier at de blir utsatt for mobbing. Man skal være forsiktige med å si at tallene er helt representative, da det er vanskelig å måle de faktiske tallene ut fra slike undersøkelser (Moen, 2014: 17). Det som er mye viktigere å erkjenne, er at mobbing er et alvorlig problem i skolen i dag, og at det kan forekomme hvor som helst, når som helst (Moen, 2014: 18).

Det er også viktig at vi som skal arbeide mot mobbing i skolen, vet hva som kan kjennetegne de som blir utsatt for mobbing, og hva som kan kjennetegne de som utsetter andre for mobbing.

3.4.Hva kan kjennetegne de som blir utsatt for mobbing?

Tidligere trodde man at mobbing var basert på «annerledeshet». Man trodde at de som ble utsatt for mobbing var ynkelige, skilte seg fysisk ut eller hadde en atferd som gjorde det vanskelig å like dem. Forskningen som er gjort innen mobbing viser i dag at det er helt tilfeldig hvem som blir rammet (Oudmayer, 2014: 16-17).

Barn som blir utsatt for mobbing, har likevel noen likheter. De er ofte mer engstelige og usikre enn sine jevnaldrende. Dersom de får anmerkninger eller blir utsatt for ulike typer mobbing, vil de ofte ta til tårene og trekke seg tilbake. Ofre for mobbing har ofte et dårlig selvbilde og kjenner seg mislykkede. De er også ofte ensomme og har få, eller ingen, nære venner. Mobbing kan ramme både jenter og gutter (Olweus, 1992: 34-35).

Olweus (1992) bruker begrepet mobbeoffer, og deler de inn i to ulike grupper. Den ene gruppen har han valgt å kalle for *det passive mobbeoffer*, og den andre gruppen kaller han for *det provoserende mobbeoffer*. Førstnevnte gruppe signaliserer til andre at de er mislykkede og redde individer som ikke tør å ta igjen hvis de blir angrepet, mens den sistnevnte gruppen, *de provoserende*, er ofte ukonsentrerte og urolige barn som lett kommer i konflikt med andre elever. Det provoserende mobbeofferet er mindre vanlig enn det passive (Olweus, 1992: 35).

Barn som blir utsatt for mobbing er inne i en veldig vanskelig situasjon som kan forårsake at de får en dårligere livskvalitet, som igjen kan hindre deres utviklingsmuligheter. Mobbing kan føre til alvorlige skader hos det enkelte mobbeoffer hvis ingen er der og stopper mobbingen (Udir, 2011).

3.5.Hva kan kjennetegne mobberne?

Kjennetegn på en mobber, kan i følge Olweus (1992), være noen som er aggressiv mot kamerater og/eller mot voksne. Sammenlignet med jevnaldrende har ofte mobbere en mer positiv holdning til vold, og har sterkere behov for å dominere andre. Mobbere har ofte et

bedre selvbilde og er positive til seg selv, i motsetning til mobbeofrene (Olweus, 1992: 36). Det finnes også barn som deltar i mobbing, selv om de ikke er de som står fremst i en mobbesituasjon. Disse passive mobberne er ofte litt mer forsiktige, usikre og engstelige (Olweus, 1992: 36).

Det er vanskelig å vite hvem som kan være mobbere, og grunnen til dette er at barn som mobber, ikke nødvendigvis har en vanskelig bakgrunn, som man tidligere har trodd. Barn som mobber kan være både populære og ha gode sosiale ferdigheter. Mobberen har ofte et behov for å hevde seg og vise makt for å få tilfredsstilt sine sosiale behov (Oudmayer, 2014: 37-38). I følge Alberti-Espenes (2012) har mobberne ofte gjennomsnittlig svake skoleprestasjoner og kan være veldig aggressive.

3.6.Forebyggende tiltak mot mobbing

For å få slutt på mobbingen i skolen, er det viktig å gjennomføre ulike forebyggende tiltak. Det er mange gode forebyggende tiltak rundt om i den norske skolen, og dette arbeidet kan gjøres på mange ulike måter. Det er vanskelig å oppdage og avdekke mobbing, siden mobbeofrene ofte ikke sier ifra om hva de opplever (Moen, 2014).

Læringsmiljøsenderet ved Universitetet i Stavanger (2015) har kommet med en plan med tiltak for å avdekke mobbing. Planen sier blant annet at man må finne ut om det forekommer mobbing på den aktuelle skolen, og at skolen må bruke resultater fra Elevundersøkelsen, og bruke andre spørreundersøkelser flere ganger i året for å avdekke mobbing. Planen sier videre at tema mobbing må tas opp under individuelle samtaler med elevene så ofte som mulig, og også ukentlig i fellesskap. Alle de ansatte på skolen skal ha fokus på hvordan samspillet mellom elevene er, og både lærerne og andre ansatte ved skolen må være aktiv ute i friminuttene for å sikre elevenes trygghet og kvaliteten på samspillet mellom dem (Læringsmiljøsenderet ved Universitetet i Stavanger, 2015). Planen for å avdekke mobbing sier også at ansatte ved skolen må vise tydelige holdninger og være forutsigbare, og at elevene skal vite at mobbing er en ting som det blir slått hardt ned på. Til slutt påpeker Læringsmiljøsenderets plan at *alle* meldinger om mobbing skal tas på alvor, uavhengig om meldingene kommer fra elever, foreldre eller fra andre (Læringsmiljøsenderet i Stavanger, 2015).

Læringsmiljøsentret i Stavanger mener at det er viktig at elevene forstår at mobbing er «galt» og at det ikke skal forekomme. Elevene må vite hva lærerne på skolen står for, og vet hvilke normer og regler som gjelder i klassen og på skolen (Læringsmiljøsentret, 2015).

3.7. Tiltak når mobbing oppdages

Når det er snakk om å sette inn tiltak mot mobbing når mobbing oppdages og avdekkes, vil det være viktig for læreren å vite hva han eller hun kan og bør gjøre i en slik situasjon. Alle situasjoner som omhandler mobbing er unike. Det er de innblandes opplevelse av situasjonen som i stor grad avgjør hvilke tiltak som skal og bør settes inn i hver enkelt mobbesituasjon (Moen, 2014). Likevel må vi ha noen rammer for felles tiltak, og vi må vite hva loven sier vi skal gjøre når en mobbesituasjon oppstår.

3.7.1. Hva sier loven?

For det første, så er det lover som forplikter skolen. Opplæringslova forteller klart og tydelig at når skolen får mistanke om mobbing, så skal det tas på alvor. Alle som arbeider i skolen må kjenne til hva opplæringslova handler om, og alle må vite at brudd på loven gir straff (Moen, 2014: 128). Opplæringslova kapittel 9a handler om skolemiljøet til elevene. §9a-1 i opplæringslova sier at: *«Alle elever i grunnskolar og vidaregående skolar har rett til eit godt fysisk og psykososialt miljø som fremjar helse, trivsel og læring.»* (Opplæringslova, 1998). Dette betyr i praksis at alle elever i den norske skolen skal ha det bra på skolen. Skolen skal bidra til at elevene er i et fysisk og psykososialt miljø som igjen bidrar til læring, god helse og trivsel.

§9a-3 handler om det psykososiale miljøet, og lyder som følger:

«Skolen skal aktivt og systematisk arbeide for å fremje eit godt psykososialt miljø, der den enkelte eleven kan oppleve tryggleik og sosialt tilhør. Dersom nokon som er tilsett ved skolen, får kunnskap eller mistanke om at ein elev blir utsett for krenkjande ord eller handlingar som mobbing, diskriminering, vald eller rasisme, skal vedkommande snarest undersøkje saka og varsle skoleleiinga, og dersom det er nødvendig og mogleg, sjølv gripe inn.»

(Opplæringslova, 1998).

I praksis betyr dette at absolutt alle som er ansatt på skolen må varsle og sette inn tiltak dersom de får beskjed eller observerer at elever blir utsatt for negative handlinger. Det er ingen som skal tolerere at noen blir trakassert eller mobbet, og det er rektor som har ansvaret for at skolen arbeider systematisk når det gjelder miljøet på skolen (Udir, 2011).

«Dersom ein elev eller forelder ber om tiltak som vedkjem det psykososiale miljøet, deriblant tiltak mot krenkjande åtferd som mobbing, diskriminering, vald eller rasisme, skal skolen snarast mogleg behandle saka etter reglane om enkeltvedtak i forvaltningslova. Om skolen ikkje innan rimeleg tid har teke stilling til saka, vil det likevel kunne klagast etter føresegnene i forvaltningslova som om det var gjort enkeltvedtak.» (Opplæringslova, 1998).

Loven sier at skolen skal behandle mobbesaker etter reglene om enkeltvedtak. I enkeltvedtaket vurderes det om elevenes rettigheter er ivaretatt eller ikke. Skolen skal sette inn tiltak som er passende for at elevene skal få det bedre på skolen, slik at rettighetene til hver enkelt elev blir ivaretatt. Uansett om skolen mener at elevens rettigheter blir ivaretatt, skal det lages enkeltvedtak, og eleven og elevens foresatte har mulighet til å klage på det enkeltvedtaket som er fattet (Udir, uå.).

Som loven sier, så skal tiltak settes inn med en gang man får mistanke om at noen blir krenket. Men hvilke tiltak bør man sette inn i en mobbesituasjon? Moen (2014) har laget en handlingsløype som skal være en veileder for lærere når mobbing er et faktum.

3.7.2. Handlingsløype

Handlingsløypen består av fire hovedoppgaver. Den første er *mistanke*, den andre er *avdekking*, den tredje hovedoppgaven er *intervensjon* og den fjerde oppgaven er *oppfølging*.

Mistanke

Når det fattes mistanke om at noen blir utsatt for mobbing, er en av skolens lovpålagte oppgaver å varsle. Vanlige utsagn fra skoler er «Vi har egentlig visst det» og «Det er flere år siden vi først tenkte at det var noe». Lærere som har kunnskap om mobbing, vil raskere fatte mistanke som må undersøkes videre, og skoler som har fokus på læringsmiljø er ofte flinkere til å ta disse mistankene på alvor. Skolen må bestandig være åpne og lytte til de som melder fra om mobbing (Moen, 2014: 36-39). Man kan få mistanker etter at noen varsler fra om

mobbing, av resultater fra trivselsundersøkelser eller egne observasjoner (Moen, 2014: 37-39).

Avdekking

Når skolen har fått en mistanke, må alle midler tas i bruk for å avdekke om en elev ikke har oppfylt retten han eller hun har til et godt psykososialt miljø. Noen ganger avdekkes situasjonen ved at man setter sammen informasjon som allerede finnes, og andre ganger må man ta i bruk andre verktøy for å avdekke mobbingen. Når situasjonen er svært alvorlig, må tiltak settes i verk med en gang (Moen, 2014: 46-47). Det er viktig at man finner X for å kunne være til hjelp i situasjonen. X betyr at voksne må finne ut *hvorfor* ting skjer, og *hva* som er årsaken. Og det er svært viktig å huske på at all utagerende atferd har en årsak (Moen, 2014: 47-50). En av utfordringene man kan møte på under avdekkingen av mobbing, kan være at det er elever som står bak og sørger for at noen andre elever utfører mobbing. Disse elevene har ofte stor makt, og blir godt likt av både voksne og barn (Moen, 2014: 51-52).

Skoleteamet på Dagskolen og skoler i Trondheim har utviklet en tredelt avdekkingsmetode. Metoden kan brukes både som forebygging og ved mistanke om mobbing (Moen, 2014: 56). Den første avdekkingsmetoden er *klasse miljøundersøkelse*. Disse klasse miljøundersøkelsene gir oss en grov oversikt over klasse miljøets ulike sider, og egner seg som argument for å endre praksis og for å vise til foreldre. Her er det viktig at spørsmål som blir stilt er nøye planlagt slik at man kan få avdekket mest mulig på best mulig måte (Moen, 2014: 56-58). Den andre avdekkingsmetoden er *sosiometrisk undersøkelse*, og her avdekkes kvalitetene i det psykososiale miljøet. Sosiometri defineres som «*måling av de sosiale relasjonene i en gruppe*» (Moen, 2014: 61). Den tredje, og siste, avdekkingsmetoden er *systematisk observasjon*, og handler om at læreren må observere og være «ekspert» under observasjonen. Det vil være viktig å dokumentere observasjoner om enkeltelever, og reflektere over observasjonene (Moen, 2014: 71-75).

Når avdekkingen av mobbingen er gjennomført, må alle involverte møtes og legge fram resultater av undersøkelsene de har gjort. Så må man stille seg spørsmålet om det er mobbing, så er neste skritt å intervensere (Moen, 2014: 78).

Intervensjon

Skolen vet hvem som blir utsatt for mobbing, og hvem som er direkte- og indirekte involvert i problemet. Skolen må nå ta makta fra elevene som står bak mobbingen, og dette skjer gjennom en omfattende snuoperasjon. Tiltakene som settes inn rettes både mot de som mobber og hele klassen, eller gruppa det berører. Det målet som man skal sette seg er at det ikke skal skje en ny krenkelse av mobbeofferet (Moen, 2014: 79-80). Noen prinsipper for intervensjonen er at det er konsekvenser som treffer de det gjelder, at timingen er riktig, slik at det skapes et nytt og bedre klassemiljø uten mobbing og at man har flere planer for hvordan intervensjonen kan gjennomføres dersom plan a ikke fungerer. Det er også viktig at det er en klar ledelse når mobbing skal stanses, at det tenkes i faser, hvem man skal snakke med først, hvilke tiltak som skal settes inn og i hvilken rekkefølge. Intervensjonen skal skape en forståelse av at det som har skjedd, ikke skal skje igjen, og den voksnes rolle skal komme tydelig fram (Moen, 2014: 86-92).

Oppfølging

Det skal være oppfølging av både ofrene, mobberne og alle andre elever. Både fysiske og psykiske plager kan oppstå etter slike situasjoner. Man må følge opp at ingen nye episoder oppstår, og dersom de gjør det, vil det oppleves som et stort svik for offeret. Man skal følge opp med samtaler på skolen, ha systematisk arbeid for sosiale ferdigheter og for å få et bedre læringsmiljø (Moen, 2014: 98-110).

3.7.3. Antimobbeprogrammer

Mange skoler bruker antimobbeprogram, og disse programmene kan være gode veiledere i en mobbesituasjon, men samtidig må man være i stand til å vurdere programmene mot den enkelte situasjonen som oppstår.

Olweusprogrammet har som hovedmål å redusere mobbeproblemer som allerede eksisterer og å skape et godt og trygt læringsmiljø ved å forebygge mobbing. Det er et tiltaksprogram som i følge Uni Reseach Helse (uå.) har vitenskapelig dokumentert effekt. Zero er et program som er utviklet av forskere ved Senter for atferdsforskning ved Universitetet i Stavanger, og gir ansatte på skolen en prosedyre for hvordan man skal handle i mobbesituasjoner (Forebygging, uå.).

Det har lenge vært diskusjoner om i hvilken grad antimobbeprogram virker. Alberti-Espenes (2012) er en av dem som stiller seg noe kritisk til antimobbeprogrammer, og mener at det bare er de som har laget programmene som tjener på det. Han mener videre at antimobbeprogram kan brukes som et verktøy for å forebygge mobbing, men at de ansatte ved skolene fortsatt må ha hovedansvaret for både forebygging og tiltak. Antimobbeprogrammene kan også brukes for at de ansatte ved skolen skal ha en felles forståelse for mobbing og ulike tiltak (Alberti-Espenes, 2012).

4. RESULTAT, ANALYSE OG DRØFTING

I teoridelen belyser jeg deler av problemstillingen *hva kan være gode tiltak mot mobbing i skolen*, ved å si noe om hvordan lovverket forplikter skolen å handle når mobbing oppstår, hva Moen (2014) sier er de fire hovedoppgavene læreren og skolen har i mobbesituasjoner, og hvordan man kan bruke antimobbeprogram som en støttende faktor når man arbeider mot mobbing. I denne delen presenteres resultatene og analysen av intervjuene, hvor jeg henviser til informantene som informant 1 og informant 2. Informant 1 har arbeidet 10 år som lærer og 3 år som rektor, og informant 2 har arbeidet som lærer i 20 år. Underveis vil jeg også drøfte, se nærmere på hvordan det informantene har uttalt samsvarer med teorien om mobbing, og jeg vil til slutt i denne delen se på hvilke utfordringer man kan møte på i tiltaksarbeidet mot mobbing i skolen.

4.1. Begrepet mobbing

Da spørsmålet om hva informantene la i begrepet mobbing kom opp, var begge veldig raske i sine svar. Informant 1 nevnte flere former for mobbing og at mobbing er noe som gjentar seg over tid. «*Mobbing er når noen blir utsatt for ting de opplever som ubehagelige, over tid*». Informant 2 var mer bastant i sin besvarelse: «*Mobbing er når noen blir utsatt for verbal eller non-verbal krenking over tid*».

I teorikapittelet nevnes det at det er mange ulike definisjoner på hva mobbing er, men at innholdet i definisjonene stort sett beskriver det samme. For meg virker det som om at begge informantene har god forståelse på hva som ligger i begrepet mobbing. Begge informantene var bevisst på at mobbing er negative handlinger/krenkelser som foregår over tid. Det er viktig at skolene har en felles definisjon på hva mobbing er, men det kom ikke fram av

intervjuene om dette er tilfellet på disse to skolene. Teorien sier at stikkordene for mobbing er ulikt styrkeforhold og ondsinnet (Udir, 2011), men ingen av informantene nevnte noe om dette når de skulle fortelle hva de la i begrepet mobbing.

Dersom man skal bruke teorien og definisjonene om mobbing bokstavelig, er det en fare for at man ikke reagerer før krenkelsene har pågått over tid. Over tid er et definisjonsspørsmål, er det to dager eller to timer? Hvis man ser antydning til mobbing, skal man gripe inn med en gang, fordi dette kan være kimen til at mobbingen utvikler seg.

4.2.Arbeid mot mobbing

Informantenes tanker om arbeidet mot mobbing på deres skole var veldig forskjellig. Informant 2 sa klart og tydelig at: *«Vi er for dårlig på det, vi er for dårlig skolert på det»*, mens informant 1 sa hverken om de arbeidet bra eller dårlig med temaet, men sa videre at: *«Det er ikke så mye mobbesaker her, heldigvis. Vi har noen som kommer og er litt bekymret for noen, men som regel ordner det seg etter noen møter»*. Informant 2 sier videre at skolen har for mye «vent-og-se-holdninger» når en elev sier i fra om noe. Informanten har også observert at elever prøver å få kontakt med de voksne på skolen, men har blitt avvist.

Begge informantene sier at skolene har handlingsplaner mot mobbing, og at de har ulike psykososiale tema for elever og ansatte som går over noen uker. Begge informantene hevder at disse temaene forebygger mobbing og at både store og små på skolen blir bevisst hvordan man skal være ovenfor hverandre. Informantene nevner også at de ansatte på skolene er aktive på erfaringsdeling. Informant 1 sier også at skolen har en sosial læreplan og en årsplan for trivselsaktiviteter de bruker aktivt. På skolen hvor informant 2 jobber, bruker de blant annet Olweusprogrammet og *De Utrolige Årene*. Informanten sier at Olweusprogrammet viser gode forskningsresultat. Informanten tror dette har forebygget mye, og at skolen har blitt ganske god på forebygging, men at de er for dårlig på tiltak i det direkte arbeidet når mobbing skjer.

Uten at informant 1 sa direkte at skolen arbeider bra mot mobbing, fikk jeg som intervjuer det inntrykket at informanten mente at de gjør det. Når informanten sier at det som regel ordner seg etter ett par møter, kan det også virke som om han tar litt «lett» på det. Informant 2 anerkjenner at mobbing er et problem, også på sin skole. Begge informantene har tro på forebyggende arbeid, med ulike program. Det kommer fram fra informant 2 at skolen er for

lite skolert på dette med mobbing, og det er tydelig at informanten ønsker mer kompetanse og kunnskap om dette temaet.

Lærerne som ble intervjuet sier at de begge har hatt stort utbytte av å ha erfaringsdeling i kollegiet, og at de lærer mye av hverandre. Dersom en lærer har funnet gode tiltak mot mobbing, og ikke deler disse erfaringene med resten av kollegiet, vil det ikke være til nytte for andre enn den enkelte lærer. Man må som lærere tørre å hjelpe hverandre og tørre å vise hva de er gode på, slik at andre kan få utbytte av den kunnskapen og den kompetansen man har. Erfaringsdeling kan være bra for å få hjelp av hverandre, men dersom man bare snakker om det i kollegiet, vil det fort kunne glemmes igjen. Jeg tenker at man kunne fått et enda større utbytte av erfaringsdelinga dersom man også skriver ned hva man har gjort i de ulike mobbesituasjonene, slik at andre lærere kan ta fram dette neste gang de skal sette inn tiltak mot mobbing.

Læringsmiljøsenderet ved Universitetet i Stavanger (2015) sier blant annet i sin plan at skolene må finne ut om det forekommer mobbing ved hjelp av trivselsundersøkelser flere ganger i året. Informant 1 sier at det ikke er mye mobbing ved skolen han jobber på. Spørsmålet her er om informanten uttaler seg på grunnlag av trivselsundersøkelser og samtaler med elever, eller om det er informantens personlige oppfatning, altså synsing. I planen til Læringsmiljøsenderet i Stavanger (2015) kommer det tydelig frem at lærere og ansatte ved skolene må være aktive i samspillet mellom elevene og spesielt ute i friminuttene, men dette er det ingen av informantene som nevner. Har lærere i den norske grunnskolen nok tid til å være aktiv ute sammen med elevene, og er de bevisste nok på å utnytte denne muligheten til å forebygge mobbing? Informant 2 sier også at de har liten tid på skolen, men er i følge sine uttalelser bevisst på at læreres første prioritet må være å få alle elever til å trives og ha det bra på skolen.

Antimobbeprogrammene som finnes i skolen har lenge vært omdiskutert. Informant 2 sier at de bruker Olweusprogrammet på skolen, men sier ikke noe om i hvilken grad de bruker programmet. Informanten sier også forskningen viser at resultatene er gode ved bruk av Olweusprogrammet. Som Alberti-Espenes (2012) sier, så vil antimobbeprogram kunne brukes som en forebyggende faktor, men at programmene ikke kan brukes som en fasit i arbeidet mot mobbing. Programmene kan brukes for at de ansatte ved skolen skal ha lik forståelse og et likt utgangspunkt for hvilke tiltak som settes inn, siden dette er en viktig faktor når skolen

sammen skal arbeide mot mobbing (Alberti-Espenes, 2012). Når kollegiet har en lik forståelse for temaet, vil det også kunne være enklere for dem å dele erfaringer de har med tiltak mot mobbing. Dette vil kunne hjelpe lærerne betraktelig når de kommer ut for en mobbesituasjon. Dersom man står helt alene og ikke tar i mot tips fra andre som kanskje har vært borti en lignende situasjon selv, er det ikke sikkert at man løser situasjonen på best mulig måte.

Denne «vent-og-se-holdningen» som informant 2 nevner, kan være en medvirkende faktor for at mobbing utarter seg. «Vent-og-se-holdningen» indikerer at det Moen (2014) sier i sin handlingsløype stemmer. Moen (2014) sier at flere av lærerne sier at «de alltid har visst om at det foregikk mobbing» når mobbing blir avdekket, og dersom flere av lærerne har en slik holdning, vil man ikke få til å stoppe mobbingen før det har utartet seg.

4.3. Tiltak mot mobbing i skolen

Det finnes ingen fasitsvar på hvordan man skal løse mobbesituasjoner når de oppstår. Lovverket forplikter lærere og skoleledelsen å utføre tiltak, men siden hver enkelt sak er unik, vil det være vanskelig å ha faste tiltak å gå etter for å løse situasjonen. Man kan gjerne bruke litteratur og teori som støtte når man skal sette inn tiltak i ulike mobbesituasjoner, men det er læreren og hans samarbeidsgrupper som må finne ut hvilke tiltak som passer best til den enkelte situasjonen.

4.3.1. Eksempler på tiltak

Informant 1 nevner et eksempel på at foreldre har kommet og varslet om at barnet deres blir utsatt for handlinger som kan oppleves som mobbing, og at skolen da har møtt foreldrene og eleven med åpenhet. Informanten påpeker at man ikke skal gå i forsvar dersom noen kommer og varsler om mobbing. Skolen hadde da et møte med foreldre, elever og lærere hvor det ble gjort avtaler på hva som skulle skje videre og hvordan skolen skulle følge opp problemet. Informanten sier at dersom skolen snakker med foreldre og elever om problemet, hvordan de skal følge det opp, og holder det varmt, synes foreldre og elever at det er greit. Informant 1 sier videre at det må lages planer og tiltak som kan gjennomføres jevnlig og i hverdagen, det er først da det får effekt.

Informant 2 forteller om en episode hvor det var usynlig mobbing, jentemobbing, hvor mobberens foreldre nektet å innse at barnet deres mobbet. Informanten påpeker at det er svært vanskelig å oppdage såkalt skjult mobbing. Og i dette tilfellet ville ikke foreldrene snakke med læreren om hva som foregikk, og de mente at det ikke var noe problem. Skolen hadde observert og dokumentert mobbingen, og funnet ut at det var en enveismobbing som hadde foregått over tid. Skolen måtte innhente hjelp fra PP-tjenesten, og da de gikk inn med samtaler med eleven, fikk de en full tilståelse. Da innså foreldrene til mobberen problemet også. Videre forteller informant 2 at skolen gjør noen klassiske feil i tiltaksprosessen, hvor de for eksempel setter mobberen og mobbeofferet sammen for å løse saken på enklest mulig måte. Skolen har prosedyrer på å lage enkeltvedtak, som skal følges opp og dokumenteres. Informanten selv går inn i miljøet til elevene, snakker med dem og konfronterer dem. Hun sier også at mobbefrie skoler ikke eksisterer, og at både mobbeofferet og mobberen trenger hjelp.

Informantenes fortellinger om mobbing, har ulike synsvinkler. Eksemplet som informant 1 forteller om, omhandler mobbeofferet, mens eksemplet til informant 2 omhandler mobberen. I enkelte tilfeller viser det seg at enkelte lærere og foreldre kan ha ulik forståelse av episoder som oppstår. Når læreren ikke har nok kompetanse til å løse en mobbesituasjon alene, vil det kunne være nødvendig å innhente hjelp utenfra, for eksempel fra PP-tjenesten. Eksemplene til informantene viser også at hver situasjon er unik, og at det handler om opplevelsene til de involverte. Opplæringslova (1998) sier skolen skal fatte enkeltvedtak når mobbesituasjoner oppstår, og informant 2 sier at skolen der gjør det.

Mitt inntrykk er at flere skoler ikke innhenter hjelp fra andre samarbeidspartnere, men heller prøver å løse mobbesituasjoner på enklest mulig måte, som informant 2 sier. Både mobbeoffer og mobber trenger hjelp og oppfølging nevner informant 2, og dette kommer tydelig fram i Moens (2014) handlingsløype. Der oppfølging etter en mobbesak skal omfatte alle involverte parter, ved samtaler på skolen og arbeid for å få et bedre læringsmiljø (Moen, 2014).

4.3.2. Gode tiltak

Informant 1 sier at de beste tiltakene er de man jobber med imot alle, være åpen rundt problemet, møte barn og foreldre med åpenhet og dialog hele veien. Foreldre og barn må føle at de blir sett og tatt på alvor, sier informanten. Informant 2 synes at man skal jobbe med forebygging og tørre å være tydelige voksne som har gode relasjoner med elevene. Videre sier

informanten at voksne må være mer til stede, modellere godt og være gode forbilder for barna. Informant 2 påpeker at det ikke handler om lærerne som privatpersoner, men om hva lærerne mener er det beste for elevene. «*Du må være tydelig og varm*». Det er vanskelig å finne tiltak som passer for hver enkelt, men det må gjøres, sier informant 2. Informanten påpeker at de ansatte ved skolen må være samstemte om hvilke tiltak som skal gjennomføres, slik at de er forutsigbare for elevene.

Etter uttalelsene til informantene, virker det som begge skolene har stor åpenhet rundt mobbeproblematikken. I det som informantene sier ligger det at voksenrolle blir viktig for å skape gode relasjoner mellom lærere, foreldre og elever.

Som informantene sier, så skal man ta all informasjon om mobbing på alvor. Man skal være åpen og ærlige mot alle parter. Dette indikerer at informantene vet hva som kreves av dem når noen kommer og varsler om mobbing. Som Moen (2014) sier, skal skolen alltid være åpen og de skal lytte til de som melder fra om mobbing, og den voksnes rolle skal være tydelig.

Begge informantene sier gang på gang at det er vanskelig å si hva som er gode tiltak mot mobbing i skolen siden alle mobbesituasjoner er unike. Informant 2 sier også at hun savner å ha mer kunnskap om hvilke tiltak som bør settes inn i ulike situasjoner, og føler at det er kun en selv i samarbeid med kollegiet som bør vite hva som må til i hver enkelt situasjon. Som loven sier, så skal man gripe inn og sette inn tiltak i situasjoner hvor det oppstår mobbing, men at læreren og skolen selv har ansvaret for å finne tiltak.

4.4. Skolens bruk av litteratur

Informantene fikk spørsmål om de brukte noe litteratur i arbeidet mot mobbing, og informant 1 sa at skolen ikke brukte noe spesifikk litteratur, men at de har forslag til informasjon i handlingsplanen, og at de brukte en del artikler fra Utdanningsdirektoratet. På skolen hvor informant 2 jobber, bruker de Webster-Strattons *De Utrolige Årene* og Olweusprogrammet. Informanten mente at den enkelte lærer bør lese seg opp for å skaffe seg ytterligere kunnskap, selv om skolen ikke benytter seg av fast litteratur og teori om emnet.

Det er ingen av skolene i intervjuene som pålegger de ansatte å skaffe seg kompetanse innen mobbing, men de åpner for at hver enkelt lærer skal kunne skaffe seg mer kompetanse. Da

handler det om at lærerne selv må ha interesse og se at de har behov for mer kunnskap. Det er sikkert en god del lærere som interesserer seg for temaet som leser seg opp selv, men det vil også finnes lærere som er for opptatt med andre oppgaver, og ikke ser at det er tid nok til å skaffe seg mer kunnskap om et tema.

4.5.Utfordringer i tiltaksarbeidet mot mobbing

Når man skal sette inn tiltak i en mobbesituasjon, vil man som lærer kunne møte på utfordringer. Vi kan sitte på mye kunnskap om hva som må til for å sette inn tiltak, og utfordringene kan ligge i hvordan man skal praktisere tiltakene ut i skolen. Det er interessant å se på hva informantene og teorien sier er utfordringer når man skal sette inn tiltak i mobbesituasjoner. En av informantene sa at tiden som lærere har til rådighet er en utfordring. Informanten mente at lærerne har det så travelt at det kan være vanskelig å prioritere noe mer enn noe annet. Informanten påpekte at dersom man skal få elevene til å lære noe som helst på skolen, så vil det være nødvendig å arbeide godt med det psykososiale, siden elevene ikke lærer noen ting dersom de ikke har det bra på skolen.

En annen utfordring som en av informantene nevnte var det å avdekke skjult mobbing. Det kan være vanskelig å avdekke mobbing som foregår i det skjulte, og det gjelder at lærerne i skolen er oppmerksomme på at dette kan være et problem, og at de tør å se. Man må som lærer ikke bare «ta» de mobberne som utmerker seg, man må også se hvem som står bak i kulissene og deltar i mobbingen uten å utmerke seg. Kanskje er det den eleven som aldri mobber synlig utad, som er den verste mobberen? Skolen tar ofte tak i situasjoner hvor elever har en utagerende atferd, men som informantene sier, er det alltid en årsak til at elever oppfører seg som de gjør, og da må lærerne finne ut av disse årsakene for å hjelpe elevene (Moen, 2014: 50). I paragraf 9a-3 i Opplæringslova (1998) står det at dersom en ansatt på skolen ser eller får mistanke om mobbing, skal han snarest varsle og gripe inn dersom det er mulig. Når det er snakk om skjult mobbing, vil det kunne være vanskelig å avdekke mobbingen. Det vil derfor være viktig at lærere og ansatte på skolen er våkne og bevisste hvilke former for mobbing som finnes og hva som kjennetegner de ulike mobbepormene. Da må også alle tørre å gripe inn med en gang man ser en situasjon som ikke er grei.

5. OPPSUMMERING

Hver dag kan man lese i aviser og på Internett om mennesker som har blitt mobbet på skolen. Det har i lang tid vært diskusjoner om hvordan fenomenet mobbing skal defineres, og de fleste forskerne på området har nå sagt seg enig om følgende definisjon: «*Mobbing er fysiske eller sosiale negative handlinger, som utføres gjentatte ganger over tid av en person eller flere sammen, og som rettes mot en som ikke kan forsvare seg i den aktuelle situasjonen*» (Roland, 2007: 25).

Opplæringslova, Moens handlingsløype og antimobbeprogrammer er viktige støttende faktorer i kampen mot mobbing, men når det skal settes inn tiltak i det direkte arbeidet når mobbing oppstår, er det læreren selv sammen med skoleledelsen og kollegiet som må finne ut hvilke tiltak som passer til den enkelte situasjonen. Da er det viktig at skoleledelsen legger til rette for at lærerne får kompetanseheving innen mobbing. Informantene mente at det var vanskelig å komme med direkte tiltak, siden hver enkelt situasjon er unik, og det er vanskelig å ha en fast fasit på hvordan en mobbesak skal løses.

En viktig faktor i arbeidet mot mobbing er forebyggende tiltak. Læreren må ha gode relasjoner til elevene, og han må være varm og tydelig, og ha evnen til å se hver enkelt elev. Gode tiltak kan være at lærerne er åpne, tar mobbing på alvor, har god kompetanse rundt problematikken og går inn for å løse mobbesituasjonen med tiltak som skolen har kommet fram til sammen. Det vil være viktig å ha samtaler med både ansatte og elever om temaet, og når en lærer har løst en mobbesak med gode tiltak, bør dette skrives ned slik at andre lærere kan få utbytte av det.

Gjennom intervjuene fikk jeg innblikk i hvordan to ulike skoler taklet mobbesituasjoner, og hva de la i begrepet. Jeg fikk også innblikk i hvordan skolene, rektor og lærer arbeidet mot mobbing. For å finne ut mer om hvilke tiltak som igangsettes i norske skoler mot mobbing, ville det ha vært interessant å undersøke hva de gjør på flere ulike skoler, om det er forskjell på store og små skoler, og om det er forskjell på offentlige og private skoler.

6. REFERANSELISTE

Alberti-Espenes, Jostein (2012): *Krenkelse i skolen – mobbingens bakteppe*. 1.utg. Oslo: Gyldendal Akademisk.

Forebygging (uå.): *Zero*. Tilgjengelig fra: <http://www.forebygging.no/Metode/Konkrete-tiltak-og-programmer/Anbefalte-program-og-tiltak/Primarforebyggendegenerelle-tiltak-/ZERO/Zero/> (Lest: 07.05.15).

Klikk (2015): *Elisabeth ble lam av mobbing. Du er søppel og hører hjemme i søppelbøtta*. Tilgjengelig fra: <http://www.klikk.no/produkt/hjemmesider/norskukeblad/article1545504.ece> (Lest 07.05.15).

Kvale, Steinar og Brinkmann, Svend (2009): *Det kvalitative forskningsintervju*. 2.utg. Oslo: Gyldendal Akademisk

Læringsmiljøsentret ved Universitetet i Stavanger (2015): *For læreren*. Tilgjengelig fra: <http://laringsmiljosenteret.uis.no/mobbing/mobbing-i-skolen/for-laerer/> (Lest 01.05.15).

Læringsmiljøsentret ved Universitetet i Stavanger (2015): *Tiltak for å avdekke mobbing*. Tilgjengelig fra: <http://laringsmiljosenteret.uis.no/mobbing/mobbing-i-skolen/for-laerer/tiltak-for-aa-avdekke-mobbing-article92578-14957.html> (Lest: 04.05.15).

Moen, Erlend (2014): *Slik stopper vi mobbing – en håndbok*. 1.utg. Oslo: Universitetsforlaget.

Olweus, Dan (1992): *Mobbing i skolen. Hva vi vet og hva vi kan gjøre*. 1.utg. Oslo: Gyldendal Akademisk.

Opplæringsloven (1998): *Lov om grunnskolen og den vidaregåande opplæringa (opplæringslova)*. Tilgjengelig fra: https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1998-07-17-61/KAPITTEL_11#KAPITTEL_11 (Lest: 04.05.15).

Oudmayer, Kristin (2014): *Du er viktigere enn du tror. En håndbok om forebygging og håndtering av mobbing*. 1.utg. Oslo: Humanist forlag.

Postholm, May Britt og Jacobsen, Dag Ingvar (2014): *Læreren med forskerblick. Innføring i vitenskapelige metoder for lærerstudenter*. 1.utg. Kristiansand: Høyskoleforlaget AS – Norwegian Academic Press.

Regjeringen (2011): *Manifest mot mobbing 2011-2014. Et forpliktende samarbeid for et godt og inkluderende oppvekst- og læringsmiljø*. Tilgjengelig fra: https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kd/vedlegg/grunnskole/manifest_mot_mobbing2011_2014_hefte_web.pdf (Lest: 14.04.15).

Roland, Erling (2007): *Mobbingsens psykologi. Hva kan skolen gjøre?* 1.utg. Oslo: Universitetsforlaget.

Store Norske Leksikon (2014): *Mobbing*. Tilgjengelig fra: <https://snl.no/mobbing> (Lest: 30.04.15).

Uni Research Helse: *Hva er Olweusprogrammet?* Tilgjengelig fra: <https://uni.no/nb/uni-helse/hva-er-olweusprogrammet/> (Lest: 07.05.15).

Utdanningsdirektoratet (2011): *Arbeid mot mobbing. Veileder for ansatte og ledere i grunnskolen*. Tilgjengelig fra: http://www.udir.no/Upload/Laringsmiljo/5/Arbeid_mot_mobbing_veileder_bm.pdf (Lest: 15.04.15).

Utdanningsdirektoratet (uå): *Elevundersøkelsen, Foreldre- og Lærerundersøkelsen*. Tilgjengelig fra: <http://www.udir.no/Laringsmiljo/Elevundersokelsen/#Formalet-med-undersokelsene> (Lest: 06.05.15).

Utdanningsdirektoratet (uå.): *Retten til et godt psykososialt miljø Udir-2-2010*. Tilgjengelig fra: <http://www.udir.no/Regelverk/Finn-regelverk-for-opplaring/Finn-regelverk-etter-tema/Laringsmiljo/Udir-2-2010---Retten-til-et-godt-psykososialt-miljo-etter-opplaringsloven->

[kapittel-9a/Del-II/5-Tiltak-og-skolens-saksbehandling/52-Plikt-til-a-fatte-enkeltvedtak-/](#)

(Lest: 07.05.15).

Wendelborg, Christian (2015): *Mobbing, krenkelser og arbeidsro i skolen. Analyse av Elevundersøkelsen skoleåret 2014/15*. Tilgjengelig fra:

http://www.udir.no/Filer/Tall%20og%20forskning/Forskningsrapporter/Mobbing%20krenkelser%20og%20arbeidsro%20i%20skolen%202014_15%20WEB.PDF (Lest 01.05.15).

7. VEDLEGG 1 INTERVJUGUIDE

Informasjon til informanten:

Jeg vil først gjøre oppmerksom på at intervjuet er konfidensielt, og at du vil beholde din anonymitet. Intervjuet er frivillig og det er lov å trekke seg underveis. Du kan svare på det du ønsker, og er ikke forpliktet til å svare på alt. Det er dine forståelser og opplevelser som er interessant, og intervjuet vil ikke være en test hvor du skal vurderes på noen måte.

Temaet for min bacheloroppgave er «tiltak mot mobbing i skolen», og problemstillingen er «hva er gode tiltak mot mobbing i skolen?». Jeg ønsker å få innblikk i hvilke tiltak lærere bruker, samtidig som jeg ser på hva teorien sier. Det finnes mye teori om forebygging av mobbing, men en god del mindre på tiltak. Derfor er det så interessant å få høre om ulike erfaringer som lærere har om dette.

Spørsmål til intervju:

1. Hvor lenge har du jobbet som lærer?
2. Hva legger du i begrepet «mobbing»?
3. Hva synes du om arbeidet mot mobbing på skolen din?
4. Har du noen konkrete eksempler på tiltak du har vært borti når det gjelder mobbing?
5. Hva opplever du som gode tiltak mot mobbing?
6. Benytter dere litteratur i arbeid mot mobbing?